

Несумњиво да је Споразум о стабилизацији и придруживању (у даљем тексту: ССП), представља угаони камен српске политичке сцене. Посматрано дугорочно, потписивање ССП-а, представља уједно и темељ како односа према прошлости, тако и оријентире српске будућности. У оспоравању и оправдању истог, често се ван псеудополитичких аргумената достојних употребе српске дневно политичке сцене, користе и правни аргументи у прилог оспоравању наведеног споразума. У том смислу важно је истакнути да сва изнета аргументација која је на трагу глорификације ССП-а, свесно и (зло)намерно мимоилази значајне нејасноће, па и контрадикторности које са собом носе поједине одредбе ССП-а. При том, се мимоилазе и не помињу одредбе ССП-а, које директно угрожавају територијални интегритет и суверенитет Србије, што ССП чини противуставним актом. Реч је о таквим дилемама које су саме по себи довољне да изазову пажњу како политичких странака, тако и стручне јавности.

На самом почетку морамо се позабавити самим појмом међународног уговора о коме је реч, јер су у жару политичких спорова, и право и правда, и норме и правила, бачени на жртвеник ССП-а.

Нема дилеме да је реч о међународном уговору који је закључен између више држава (које су таксативно наведене у уводу уговора) са једне стране, и Србије са друге стране. Посебно је важно нагласити да је реч о уговору који више држава закључује са једном државом, без обзира што га закључује ЕУ, будући да ЕУ не поседује правни субјективитет за самостално иступање у међународним уговорним односима. Следствено томе, и потреба да све уговорне стране уговоре ратификују у својим парламентима, као и да се исти не ратификује у Европском парламенту, који се не може поистоветити са парламентима држава као суверених јединки међународног права.

На овом месту је значајно упоредити категорије суверенитета и уговорне способности, јер уговорна способност није ништа друго до «атрибут суверенитета». Овде је важно подсетити да је и Стални суд међународне правде у чувеном случају „Вимблдон“ закључио да „право државе да закључује међународне уговоре јесте својство њене суверености“. Наведено сматрамо посебно важним будући да је Србија, сама ограничила важење међународног уговора, на делу своје територије, што само по себи представља преседан у међународном праву. Ово из разлога што у случајевима када се као уговорна страна јавља држава као субјект међународног права, у условима када је реч о политичком уговору који треба да омогући интеграцију Србије у ЕУ, јасно је да се државе уговорнице, појављују као правне личности- субјекти међународног права, у свом пуном капацитету. На наведено упућује и члан 29. Бечке конвенције, који јасно указује да је опште правило међународног уговорног права да се уговор који држава закључује односи „у погледу целе њене територије“.

У том смислу и потписани ССП представља израз воље уговорних страна, са циљем да се створе права и обавезе за стране потписнице. Важно је поменути да је чланом 2. Бечке конвенције, под појмом уговор означен „међународни споразум закључен писмено између држава и који је регулисан међународним правом, било да је садржан у једном инструменту или у два или више инструмената међусобно повезаних, без обзира на његов посебан назив“ или „међународни споразум који означава споразум између

државе или међународних организација, путем кога се изражава намера да се створе, измене или потврде односи по међународном праву“ .

Са аспекта циља потписаног уговора јасно је да су намере уговорних страна, да се остваре политички циљеви који су наведени у преамбули ССП-а, засновани на међународном праву. Уосталом, крајњи циљ ССП-а може да буде припрема за чланство у ЕУ (како је то истакнуто у преамбули) или „компензација за нечланство“ .

У том смислу су неосновани наводи који се чују у јавности да је реч о најобичнијем трговинском уговору. На наведени закључак јасно упућују одредбе преамбуле ССП-а, која се позива на Повељу УН, ОЕБС, Завршни акт из Хелсинкија, Конференција о европској безбедности и сарадњи, документи Мадридске и Бечке конференције, Париска повеља за нову Европу, Пакт за стабилност југоисточне Европе, заједничка спољна и безбедоносна политика ЕУ. Такође се указује на јасне политичке циљеве уговора, као што су „стабилни европски поредак“, политичка и институционална стабилизација Србије и региона, демократизација, јачање националне и регионалне безбедности, пуна сарадња са Хашким трибуналом, права националних мањина, борба против тероризма и ширења оружја за масовно уништење итд.

На основу свега наведеног, очигледно је да ССП, иако у највећој мери садржи одредбе које се односе на економска питања, ипак у суштини представља уговор који знатно надилази уобичајена економска питања, карактеристична за трговинске уговоре, тако да се тврдње о ССП-у као трговинском уговору, могу схватити само као начин да се скрајну више него видљиве одредбе ССП-а које директно умањују и дерогирају суверенитет Србије, па и уговорни капацитет Србије, као субјекта међународног права, посматрано кроз призму косовског питања.

Као и већина мултилатралних политичких уговора, и ССП у својој прамбули садржи бројне одредбе које се позивају на међународно право, и најзначајнија достигнућа међународног права и међународних односа. Тако и ССП, као основу за ступање у уговорне односе са Србијом, види у политичким намерама приближавања Србије ЕУ, при том се изричито позивајући на Повељу УН, начела садржаних у Завршним акту из Хелсинкија, Париску повељу за нову Европу.

Ради указивања на још једну недоследност ССП-а сматрамо потребним указати и на следеће. Правни основ за закључење ССП-а између ЕУ и Србије јесте Уговор о Европској унији. У контексту целе ове анализе сматрамо потребним указати да и Уговор о европској унији у члану 11, алинеја 3, посебно наглашава да се као један од циљева своје заједничке спољне или безбедоносне политике утврђује „одржавање мира и јачање међународне безбедности, у складу са начелима Повеље УН, укључујући и оне у погледу спољних граница!“. Даље, Повеља УН, у својим основним начелима успоставља принцип територијалног интегритета држава чланица. На повељу УН се надовезује Завршни акт из Хелсинкија, док Париска повеља за нову Европу недвосмислено своју амбициозност и далекосежност заснива за принципима Повеље УН и завршног акта из Хелсинкија, са јасним наводима о поштовању територијалног интегритета држава.

Сви напред наведени акти указује да је реч је о међународно правним актима, из којих проистичу општи принципи међународног права у чијем је основу принцип територијалног инегритета и суверенитета, те начела суверене једнакости држава. Наведено само указује колики се значај даје принципу територијалног интегритета и немењања граница у савременим међународним односима.

1.

Временско важење уговора;

На првом месту се можемо позабавити питањем временског важења уговора. Зашто је важно да се посебна пажња посвети проблематици временског важења уговора?

Временско важење уговора тј. ССП-а, се мора утврдити имајући у виду одредбе члана 135. ССП-а. Ово из разлога што наведени члан не само да искључује примену ССП-а, са територије Косова, већ исти садржи значајне нејасноће, до мере у којој се може довести у питање стварна воља уговорних страна, а посебно питање сагласних воља уговорних страна.

Неспорно је да су се многе чињенице које су од суштинске важности за ССП, промениле од тренутка парафирања ССП-а, до тренутка потписивања истог. На основу наведеног, има смисла очекивати и нове догађаје које ће се свакако одразити на судбину ССП-а, пре или после ратификације. Дакле имајући у виду да су се током трајања преговора и парафирања ССП-а, промениле околности које су од битног тј. суштинско значаја за ССП (имајући у виду сврху и циљ уговора), јасно је да је неопходно позабавити се временским важењем овог међународног уговора.

Опште место међународног уговорног права је да уговори не делују ретроактивно . У том смислу, али и у смислу каснијег тумачења одредби члана 135, и појма „садашњи статус“ веома је значајан члан 28. Конвенције који јасно утрђује да „...уколико из уговора не проистиче другачија намера или је на други начин установљена, одредбом уговора не обавезује једну страну уговорницу у погледу неке радње или чињенице која је претходила датуму ступања на снагу тог уговора у односу на ту страну уговорницу или ситуацију која је до тог тренутка престала да постоји.“

У циљу утврђивања важења уговора, мора се поћи од неспорних чињеница да је уговор парафиран децембра 2007. године, као и да је исти потписан 24.05. 2008. године, а да је скупштина Косова 17.02.2008. године, прогласила независност. Посебно је важна чињеница да је 18 земаља држава уговорница, пре потписивања ССП-а признала једнострану независност Косова, као и да су две ддржаве (Литванија и Чешка) признале независност Косова након потписивања уговора.

Посебно је важна одредба члана 135. који јасно прецизира да ССП «садашњи статус Косова не доводи у питање...», те је потребно утврдити стварну намеру тј. вољу уговорних страна, која се односи на тумачење члана 135, посебно шта је била стварна намера уговорних страна у делу у коме су утврђивале значај термина «садашњи статус Косова».

Као основно питање овде се јавља да ли се под термином садашњи статус Косова може третирати статус Косова у време парафирања споразума децембра 2007. године, или статус у тренутку потписивања истог, имајући у виду драстичне промене у статусу Косова, посматрано са становишта воља уговарача 20 земаља чланица ЕУ, или се као садашњи статус Косова узима у обзир статус у време доношења резолуције 1244, до данас.

Наведено јесте од суштинске важности. И ако на српској страни нема недоумица, очигледно је да схватање страна уговорница (чланица ЕУ), са напред наведених полазишта, данас представља непознаницу огромних размера.

За утврђивање воље уговорних страна, од круцијалне важности је утврдити шта су уговорне стране подразумевале под појмом садашњи статус Косова, у члану 135. став 2. ССП-а.

Имајући у виду да је опште место међународног права да уговори не важе ретроактивно, осим уколико се то изричито не наведе у самом уговору, јасно је да се под садашњим статусом, може схватити једино тренутни статус, тј. статус у тренутку потписивања ССП-а. Имајући увид да је у тренутку потписивања ССП-а, укупно 18 земаља потписница признало независно Косово, а од потписивања још 2 земље (у овом случају уговорнице), јасно је да су под тренутним статусом једна уговорна страна у виду земаља чланица ЕУ, имала у виду стање настало након парафирања споразума, и након проглашења независности Косова. Посебно је значајно што се „садашњи статус Косова“ не повезује са резолуцијом 1244, већ се са резолуцијом 1244, врши повезивање само кроз „одређивање коначног положаја“ који је чињеницом признања у очима оних који су га признали већ решен тј. коначан. То је уједно једина веза са резолуцијом 1244. У даљем тумачењу, позивање на коначни статус према Резолуцији 1244, крајње је реторско питање.

2.

тумачење термина „садашњи статус косова“

У циљу утврђивања воље уговорних страна, и схватања термина „садашњи статус Косова“, морамо се позабавити и начином и методом тумачења међународних уговора.

Тумачење међународног уговора се може означити као „подвођење конкретне чињенице или ситуације под правило садржано у уговору“ или као „примена апстрактног правила на конкретно чињенично стање“.

Иако постоје различити методи тумачења међународних уговора, сматрамо да се у овом случају морамо држати тзв. објективног или текстуалног приступа. Уосталом и одредбе Бечке Конвенције прихватају управо такав приступ (види члан 31.). Одредбе Бечке конвенције полазе од осветљавања значења текста, а не од испитивања намере странке „ab initio“. Такође, судска пракса МСП, у домену тумачења међународних уговора указује да се значење речи употребљених у уговору не утврђује у једном иначе хипотетичком или апстрактном смислу, већ у контексту уговора. Хипотетички тј. апстрактни смисао

уговора који се тумачи се ограничава једино на обавезу поштовања норми *ius cogens*.

И циљу утврђивања воља уговорних страна, од помоћи су поједине одредбе ССП-а којима су уговорне стране преузеле одређене обавезе. Те одредбе у вези са проблематичном и нејасном одредбом члана 135.ССП-а, послужиће да се утврди стварна намера уговорних страна, наравно узимајући у обзир и претходно наведене чињенице у виду признања независности Косова.

Треба рећи да иако се ССП у преамбули позива на Заједничку спољну и безбедоносну политику ЕУ, потпуно је јасно да када је реч о Балкану тешко би се рећи да постоји заједничка спољна политика ЕУ. Још су догађаји са почетка 90-тих јасно показали колико је спољнополитичка оријентација ЕУ имагинарна, а мере спољне политике ЕУ непостојеће.

У случају Србије, може се рећи да се одсуство Заједничке спољне и безбедоносне политике огледа у чињеници да не постоје одлуке формалне природе. Посебно се указује се на чињенице да ЕУ није усвојила тзв. „заједничку стратегију о западном Балкану“ као што је то учинила својевремено са Русијом, или као што је утврђена заједничка политика према Медитерану. Наведено показује да не постоји нити један формални акт којим би се јасно утврдила позиција ЕУ према Србији, по питањима њене територијалне целовитости. Са друге стране, поменута заједничка политика према Медитерану је утврђена Декларацијом из Барселоне (1995).

У циљу указивања на различитост поступања ЕУ, у случају ССП-а, са Србијом сматрамо потребним навести чињеницу да наведене декларације (које се односе и на Русију и на Медитеран) садрже поред одредби које се тичу општих места као што су то принципи поштовања људских права, поштовања демократских норми, поштовања плурализма унутар државе, тако и изричите наводе и указивања на принцип гаранције територијалног интегритета.

Бројне су одредбе ССП-а, које утврђују обавезу Србије за успостављање добросуседских односа са другим државама региона (члан 6, члан 10), обавезу јачања регионалне стабилности (члан 17), закључивање регионалних споразума и уговора (члан 10, члан 15, члан 16).

Наведени чланови ССП-а јасно указују на конституисање обавезе Србије да развија добросуседске односе са земљама региона. У смислу релевантних међународноправних аката јасно је и недвосмислено шта се подразумева под добросуседским односима. Имајући у виду да је Србија одлуком Скупштине, ставила ван снаге, како акт о проглашењу независности, а имајући у виду да се кроз непризнавање државе, не признају се ни било какви акти, нити одлуке које доноси непризната држава, јасно је да је испуњење наведених обавеза за Србију како неприхватљиво, тако и становишта унутрашњих прописа и немогуће. Посебно се као значајно може поставити и прихватање обавезе према члану 15. и члану 16. ССП-а, у коме се јасно истиче да „ће Србија започети преговоре са државама које су већ потписале Споразум о стабилизацији и придруживању“, а посебно одредбе члана 17. у коме се истиче да „Србије треба да закључи конвенцију о регионалној сарадњи са сваком државом кандидатом за приступање ЕУ, у било којој од области сарадње обухваћених овим споразумом!“.

Посебан значај у светлу одредби члана 15. и члана 17. има и одредба члана 15. став 4. у коме се изричито утврђује двогодишњи рок у коме ће Србија приступити закључењу уговора и уједно констатује да „Спремност Србије да закључи овакве уговоре ће бити услов за даљи развој односа између Србије и Европске уније!“.

Оваквим формулацијама на најдиректнији начин је судбина ССП-а, као и приступ Србије ЕУ, учињен зависним од закључења уговора како са државама које су потписале споразум о придруживању и стабилизацији, тако и са државама које још то нису учиниле . На овај начин се остварење сврхе ССП-а, директно доводи у везу са могућим закључењем билатералног споразума са тзв. Републиком Косово.

У овом делу указује се и на обавезу из домена „Политике сарадње“ где је у члану 88, став 3. у коме се политика сарадње своди на регионални оквир сарадње, посебно на сарадњу Србије и других суседних земаља.

Наведено указује да је потписивањем ССП-а, Србија преузела обавезу да закључи конвенцију о регионалној сарадњи и са тзв. Републиком Косово. Ово директно произилази из чињенице да је тзв. Републику Косово у тренутку потписивања ССП-а већ признало 18 земаља чланица ЕУ, наравно потписница ССП-а. Идентична обавеза на страни Србије произилази и из члана 83. ССП-а, у коме се Србија обавезује да закључи споразуме о „реад мисији“ са државама које су у процесу стабилизације и придруживања.

Посебно се указује да статус кандидата једне државе, па и тзв. Републике Косово за приступ у ЕУ, представља чињеницу на коју Србија не може утицати на било који начин, већ ће својство кандидата за приступање утврђивати надлежни органи ЕУ . Имајући у виду чињеницу да је 20 земаља потписница ССП-а, признало тзв. Косово, јасно је да се у перспективи може десити да се тзв. Косово јави као потенцијална страна уговорница према Србији за закључивање конвенције о регионалној сарадњи. Сматрамо да не треба указивати на последице и значај евентуалног закључења било каквог уговора, и ступање у уговорне односе са тзв. Косовом, од стране Србије.

Сматрамо да је неопходно утврдити право значење термина „садашњи статус Косова“, управо са аспекта воља уговорних страна. Уколико се узме у обзир да део земаља уговорница, није признао независност Косова, неопходно је позабавити се вољом земаља страна уговорница које су у тренутку потписивања већ признале независност Косова, али и вољом држава уговорница које су потписале ССП, али нису признале независност Косова, па и потребом да се утврди однос воља између самих држава уговорница (чланица ЕУ), будући да различито схватају како члан 135. ССП-а, тако и преамбулу и позивање на Повељу УН, Завршни акт из Хелсинкија или преамбулу Бечке Конвенције о уговорном праву.

Ово је од суштинске важности јер се схватање „садашњег статуса “ као тренутног, у моменту потписивања истог од суверене државе која је признала независност Косова, јасно је да свака од земаља појединачно не може приликом потписивања уговора да занемари своје друге правне обавезе. У овом случају реч о обавези да уважава територијални интегритет и суверенитет државе коју је признала.

Посебно се указује да акт признања једне државе, са свим правима и обавезама које из акта признања произилазе, представља опште место у међународном праву и са тим још општију међународну обавезу у односу на обавезу која проистиче из једног вишестраног или једностраног уговора. Јер, признање држава је дискреционо право држава, а акт о признању има политички карактер, који чином доношења почиње да производи и правне последице (у виду поштовања територијалног суверенитета и интегритета, забране мешања у унутрашње ствари државе итд.).

У том смислу бојазан је да се позивање на Повељу УН, и завршни акт из Хелсинкија посматрано кроз термин „садашњи статус Косова“ (статус независне државе), са становишта 18 земаља страна уговорница, може представљати основ за тумачење да је управо поштовање независности Косова, (признање независности је у тренутку потписивања ССП-а, неспорна чињеница) у складу са Повељом УН, и завршним актом из Хелсинкија, јер се наведене одредбе односе на Косово, будући да је чланом 135, примена споразума па и преамбуле која се позива на Повељу УН, и Завршни акт из Хелсинкија, према Србији искључена са Косова . Уосталом, чињеница да су Литванија и Чешка признале Косово, након потписивања ССП-а, јасно указује да су оне још у тренутку потписивања сматрале да нису обавезане Повељом УН и Завршним актом из Хелсинкија према Србији и њеном суверенитету и територијалном интегритету.

У том смислу је илустративан и члан 82. ССП-а, којим је Србија преузела обавезу , да предузме све мере сарадње како у односима са ЕУ, тако и на „регионалном нивоу“. Како се каснијим ставовима разрађује обавеза предузимња радњи у домену виза, азила и миграција, значајно је да је ставом 2. овог члана Србија преузела и обавезу заједничке сарадње, у виду „међусобних консултација и координација“, те „техничку и административну помоћ“, у виду заједничког управљања границом. Усмереност Србије као стране уговорнице на суседне земље, присутна је и у делу „Енергетика“у коме се у члану 109. јасно упућује на „интерконејције од регионалне важности са суседним државама!“

У овој анализи посебан значај се мора придодати и појединим терминима који су употребљени, у смислу утврђивања циља, сврхе уговора, као и примене уговорау контексту претходно наведених одредби ССП-а.

Тако се у члану 49. ССП-а, регулише питање „кретања радника“ док се у члану 52. регулише појам „српско привредно друштво“.

Текст члана 49. јасно указује да се под радницима подразумевају сви држављани републике Србије. Наведено указује да ССП у делу кретање радника поистовећује држављанство и територију Републике Србије. Ово из разлога што држава Србија као суверени ентитет у међународном праву, има право да одређује круг својих држављана. На основу наведеног, може се поставити питање, кретања радника који су држављани републике Србије, а пребивају или бораве на подручју Косова, на коме је одредбом члана 135. ССП-а, искључена примена овог уговора. Посебно је важно указати и на чињеницу да се значајан део албанске популације и даље воде као држављани Републике Србије.

Све наведено може створити значајне проблеме у пракси примене Споразума, како кроз

питања да ли се слобода кретања радника има примењивати само на држављане републике Србије, са пребивалиштем на територији републике Србије или и на раднике (и њихове породице) који пребивају на подручју Косова.

Слична разматрања могу се приметити и у делу ССП-а, „пословно настањивање“. ССП у члану 52. под појмом „српско привредно друштво“ подразумева друштво које је основано у складу са правом Србије, и чије се регистровано седиште налази на територији Србије. Наведено указује да члан 52. садржи два кумулативна услова, и то први да је друштво регистровано у складу са правом Србије, док се као други услов јавља место седишта друштва или главне управе друштва на територији Србије. На основу наведеног, формално правни критеријум као што је то оснивање друштва у складу са прописима Србије, супротстављен је територијалном критеријуму седишта привредног друштва, где се као услов јавља седиште друштва тј. главне управе на територији Србије. Накнадном реченицом је ова дилема даље продубљена, јер се критеријум привредног друштва чини зависним од чињенице тј. „у зависности од случаја“, дакле тек уколико је пословање тог друштва, са седиштем или не на територији Србије, трајно везано за привреду Србије.

Наведени члан ССП-а, јасно указује на значајне непрецизности и произвољности које могу бити предмет различитог тумачења и каснијих проблема, у примени ССП-а.

3.

Територија у међународном уговорном праву;

Међународно право познаје могућност да се у међународним уговорима изврши територијално ограничење примене уговора. Члан 135. представља управо територијално ограничење примене ССП-а закљученог са Србијом. Посебно је важно истаћи да ССП, једино у члану 135. као појам третира „територију“ Републике Србије. У том смислу се може поставити питање да ли члан 135. представља Територијалну клаузулу, са обзиром да је истим ограничена примена уговора на територију Србије без Косова.

ССП овде представља значајан преседан. Ово из разлога што се поједини чланови ССП-а везују за термин територија Србије, у делу кретања радника, привредних друштва. Територија се у овом случају може схватити само на основу општих норми међународног права, као један од конститутивних елемената државе као субјекта међународног права. Имајући у виду да је Србија међународно призната држава са свим својим прерогативима суверене државе, и имајући у виду да се ССП, уводи јасно позива на Повељу УН, Завршни акт из Хелсинкија, извесно је да територија Србије не може бити схваћена другачије, сем у својој свеукупности и свеобухватности.

Оно што свакако треба поменути јесте и чињеница да ССП у делу третирања територије једне стране уговорнице, представља посебност. И то кроз чињеницу да ССП уређује да се исти неће примењивати на делу територије стране уговорнице. Изузимање од територијалног важења уговора само по себи није непознаница у међународном

уговорном праву. Међутим, ваља поменути да овако територијално ограничење важења ССП-а представља потпуни преседан са аспекта свих до сада закључених ССП-а. На наведено упућује и члан 29. Бечке конвенције, који јасно указује да је опште правило међународног уговорног права да се уговор који држава закључује односи „у погледу целе њене територије“. Иначе је једна од основних карактеристика ССП-а, управо чињеница да поред тога што обухвата велики број области не подлеже територијалном ограничењу.

Посебно се указује да и члан 135. у ставу 1. јасно врши позивање на територију Србије, као субјекта међународног права, јер су са друге стране уговорнице такође суверене државе. Са друге стране у ставу 2. истог члана се Косово не везује за територију .

Када је реч о територијалном важењу, треба истаћи и одредбе члана 55. у коме се уговорнице позивају на Мултилатерални споразум о оснивању заједничког европског ваздухопловног простора .

Пажњу у овом члану изазива чињеница да је исти споразум закључен између Европске заједнице и њених чланица, и суверених држава, међу којима се јавља и Србија, али да се међу странама које су закључиле споразум, Косово ни индиректно не појављује као израз територијалног схватања државе, већ је исто означено као Привремена мисија УН на Косову. Ван питања да ли се привремена мисија међународне организације може јавити као страна уговорница у једном међународном уговору, или пуномоћник и заступник једне у време закључивања споразума фактички непостојеће државе, важно је истаћи на разлику у третирању „Косова“ у члану 55. и члану 135. ССП-а.

Ваљало би поменути на још једну разлику у третирању појма територија у ССП-у. Наиме, као један од основних услова за потписивања, посебно за примену истог, чланом 2. дефинисана је и обавеза Србије да успостави „пуну сарадњу са Међународним кривичним трибуналом за бившу Југославију“. Статутом Хашког трибунала, чланом 8. јасно је прецизирано да се исти односи на све злочине који су почињени на територији бивше СФРЈ, почев од 01.01.1991. године. Имајући у виду да се надлежност Хашког трибунала, простире на читаву територију бивше СФРЈ, самим тим и на Србију са Косовом, нејасно је како се може поистоветити обавеза пуне сарадње Србије и Хашког трибунала, уколико је и ова обавеза искључена од примене на Косову, сходно члану 135. ССП-а.

Слободни смо да укажемо на још једну дилему. Ограничење примене територијаног важења уговора могу се узвести путем територијалних клаузула у самом уговору, декларацијом којом се ограничава територијални домаћај уговора, или резервом о територијалном домаћају уговора.

Наведени члан 135. ССП-а, не може се подвести ни под један начин, напред наведеног територијалног ограничења примене уговора. Очигледно је да није реч о територијалној клаузули, још мање о декларацији, као ни о резерви. Уз то, важно је поменути да резерва о територијалном ограничењу уговора мора бити допуштена, тј. не сме бити у супротности са одредбама међународног права, као ни са сврхом и циљем уговора. Уважавајући чињеницу да су државе уговорнице признале Косово, и принципа

међународног права о територијалном интегритету и суверенитету држава, јасно да би и таква „територијална клаузула“ била у супротности са одредбама међународног права.

Очигледно је реч је о дилеми о којој би требало да размисли Србија као страна уговорница, тј. да ли је на овај начин могло да се ограничи примена ССП-а, само на територију једног дела Србије. Јер, уколико је из преамбуле ССП-а јасно да се односи на пријем Србије у ЕУ (као крајњи циљ уговора), јасно је да је одредба члана 135. у супротности са самим ССП-ом, али и Уставом РС, и Резолуцијом Народне Скупштине РС о заштити суверенитета, територијалног интегритета и уставног поретка Републике Србије.

4.

Решавање спорова и надзор над применом ССП-а

Као начин решавања спорова, примену и спровођење ССП-а, чланом 119. основан је Савет за стабилизацију и придруживање. Месту и улози Савеза за стабилизацију треба се посветити посебна пажња из разлога што ће се исти бавити надзором над применом ССП-а, и самим тим решавањем свих проблема који могу проистећи из примене истог.

На основу напред наведених дилема, очигледно је да ССП садржи бројне нејасноће и контрадикторности, на које ће одговор морати да пружи управо Савет за стабилизацију и придруживање. У сагледавању важности деловања Света посебно је важно истаћи да је Савет чланом 121. овлашћен да доноси одлуке које ће обавезивати уговорне стране.

У смислу наведеног, пажњу изазива чињеница да састав Савета није прецизиран већ је чланом 120. утврђено да се исти састоји од представника Савета ЕУ, чланова Европске комисије и представника Владе Србије. Излазећи ван правних оквира овог текста, и уважавајући чињеницу да се у органима као што је Савет, одлуке ретко доносе прегласавањем, већ углавном политичким договором представника страна уговорница, наведена непотпуност ипак представља показатељ да ССП, своју егизстенцију ипак заснива на политичким намерама уговорних страна.

На основу изнетог, очигледно је да представници Савета из редова Савета ЕЗ и редова Европске комисије, приликом (очекиваног) тумачења бројних одредби ССП-а, наступају са становишта интереса и циљева организације тј. ЕУ. На овом месту мислимо да има места примени тзв. теорије имплицираних овлашћења, будући да је иста одавно присутна и делотворна унутар ЕУ, до мере у којој је прихвата и пракса Суда правде.

У смислу изнетог, сматрамо да би ради закључивања о тумачењу одредби уговора требало имати у виду и одлуку Суда правде у случају *Federation Charbonniere de Belgique v. High Authority* : „Правила садржана у међународном уговору или закону претпостављају правила без којих уговор или закон не би имао смисла или не би могао бити разумно примењен.... Мора се закључити да High Authority ужива одређену независност у одређивању извршних мера које су неопходне за постизање циљева предвиђених уговором.“. Наведено јасно указује колико је присутан и значајан политички моменат (који је за већину земаља ЕУ и неспоран и пожељан), а који ће свакако бити преовладавајући приликом тумачења појединих одредби ССП-а, чиме ће се на најбољи начин изразити стварна намера страна уговорница.

Наведено указује колико је значајно да се у самом ССП-у избегну све могуће нејасноће, значајне за примену а посебно за схватање како уговорних обавеза, тако и за битне елементе уговора, који представљају сврху и циљ уговора.

5.

могућа решења

Сматрамо да ССП садржи недопустиве нејасноће у односу воља странака, када је реч о очувању суверенитета и територијалног интегритета Србије, и то са становишта уговорница земаља чланица ЕУ. Поновљамо чињеницу да су без обзира на позивање на Повељу УН, Завршни акт из Хелсинкија, те недовољно позивање на резолуцију 1244, у тренутку потписивања, (а након парафирања ССП-а), 18 земаља потписница уговора, признале самопроглашену независност Косова, као и да су још 2 земље након потписивања признале самопроглашену независност Косова.

Имајући у виду да је очигледно да се под термином садашњи статус Косова, али и имајући у виду остале одредбе ССП-а, на које је указано у тексту, предмет различитог схватања између земаља потписница чланица ЕУ које су признале независност Косова и Републике Србије, јасно је да је неопходно предузети све мере како би се кроз утврђивање, тј. тумачење уговора потврдио територијални суверенитет Србије. Утврђивање воља земаља чланица ЕУ које нису признале независност Косова, је посебно питање, заиста вредно посебне пажње.

У том смислу се указује да одредбе међународног права нуде одговор на ово питање. Такође се указује на могућност да се тумачење ССП-а, повери Међународном суду Правде (у даљем тексту: МСП), или да се тумачење ССП-а затражи од свих страна уговорница. Наравно, треба поменути и могућност да се тумачење захтева од међународних органа који не врше судску функцију.

Када је реч о улози МСП, сматрамо да је реч о најповољнијој варијанти. Полазна поставка је да је чланом 92. повеље и члан 1. Статута МСП, МСП одређен као главни судски орган УН. Са друге стране одредбом члана 36. Статута МСП, тумачење међународних уговора се наводи као примарна надлежност суда. У домаћој јавности се већ (пре)дуго води полемика око потребе да се пред МСП, покрене судски поступак по тужби Србије против земаља које су признале независност Косова.

У условима када домаћа политичка елита није могла да се усагласи око покретања поступка, прецизније речено око подношења тужбе, захтев за тумачење ССП-а, упућен МСП, представља једну неочекивану могућност, којом би се МСП, кроз обавезујући став, укључио у питање легалности признања независности Косова. Наведени и зашто не рећи очекивани став МСП-а, био би од изузетне важности за даљи процес непристајања на независност Косова.

Један од познатих начина да се утврде воља уговорних страна, јесте и тумачење уговора од стране уговорних страна. Наведено подразумева да би се на захтев Србије, закључио тзв. интерпретативни споразум, којим би се утврдио домашај појединих одредби ССП-а. У овом случају то се не односи само на члан 135. већ и на друге чланове на чије је нејасноће и противречности указано. Међутим, мишљења смо да је наведена

могућност, у условима који су пратили закључење ССП-а, веома мала, односно да највећи број земаља уговорница неће неће прихватити иницијативу.

Такође се указује и на могућност да се тзв. интерпретативни споразум може закључити и са једним делом уговорница. У условима, када један број земаља ЕУ, страна уговорница не признаје независност Косова, закључење интерпретативног споразума са тим земљама, премда уз дејство *inter partes*, би омогућило да се спорни чланови ССП-а, означе као чињенице у прилог очувању територијалног интегритета и суверенитета Србије.

З А К Љ У Ч А К

По својој природи ССП, представља политички споразум, који задире у готово све сегменте функционисања државе и у великој мери одређује будућност Србије као државе. Детаљнија анализа ССП-а, јасно указује да потписани ССП, садржи значајне нејасноће, противречности и контрадикторности. Посебно се указује на одредбе члана 135. ССП-а, којима је примена истог искључена са подручја Косова.

Оно што ССП чини уистину специфичним јесте чињеница да су уговорне стране различито доживеле закључење ССП-а, посебно бројне међународно правне акте на које се ССП директно ослања. Тако је још пре закључења истог, 18 земаља (које се доцније јављају у својству потписница) признало независност тзв. Републике Косово, док су још две земље, стране уговорнице то учиниле након потписивања споразума. Део земаља потписница није признало независност тзв. Косова.

Све наведено указује да је ССП од почетка предмет различитог схватања земаља потписница. Наведено се може поткрепити и конкретним контрадикторностима самог ССП-а.

На основу свега наведеног, неопходно је предузети све мере како би се воља уговорних страна, што пре искристалисала, како би се сватио значај, уједно и циљ ССП-а. Од утврђивања воља уговорних страна, у крајњем зависи и легитимитет ССП-а, са аспекта унутрашњег и међународног права. Мишљења смо да је опстанак и евентуална ратификација ССП-а, у постојећем облику са становишта прокламованих циљева Србије (имајући у виду Устав Републике Србије и Резолуцију о заштити суверенитета, територијалног интегритета и уставног поретка Републике Србије), не само неподобан већ и противзаконит.

У смислу неопходног реаговања, треба подсетити да српској страни стоје на располагању значајни инструменти из велике ризнице међународног права, и теорије и праксе међународних односа.

У Нишу, 27.06.2008. године
А У Т О Р

Горан В. Ђорђевић

(Аутор је адвокат у Нишу)